

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 10.

V Ljubljani, dne 1. oktobra 1913.

Leto 43.

Naročilo.

Drobna lastovica,
kaj se že poslavljaš,
kaj že res ostavljaš
našo tiho vas?

„Moram, moram, dragi!
Že prišla jesen je,
vene že zelenje
sredi vaših trat.“

Že čez vaše griče
ostri sever veje;
nam pa žarno smeje
južno solnce se.“

Srečno pot želim ti
v vigradno deželo,
a na naše selo
ne pozabi tam!

Daj, na nas obudi
v pesmi si spomine;
in ko zima mine,
vrni spet se k nam!

Bogumil Gorenjko.

Rosa — solze.

Rosne kaplje se na travi
v noči naredi;
pride solnce — rosne kaplje
spet se posuše.

V bridkih dneh s solzami lice
se ti orosi;
ne obupaj — sreča zopet
solze posuši.

Maksimov.

Ko je bil ded še mlad . . .

Cvetko Slavin.

III.

Dolgo, dolgo so se držali Francozi v vasi. Hudo so gospodarili, da se je že oglašalo pomanjkovanje. Nastala je lakota in draginja, da so se ljudem kar lasje ježili strahu in groze. Radi bi bili sejali, a kje naj vzamejo semen? Francozi so izpraznili bogate kašče in globoke kleti. Prazno je stalo zdaj vse in na stežaj odprto. Saj nihče ni imel ničesar vzeti. Obupani so hodili ljudje okrog in niso vedeli, kaj naj počnó. Sovražno so pogledovali brezsrčne Francoze, ki so bili krivi njih bede. Ni manjkalo mnogo, pa bi se bili dvignili in pobili s sekirami in kosami sovražnike. A kaj bi bilo potem? Prišli bi bili drugi sovražniki. Vse naselbine bi požgali in postreljali nesrečne ljudi. Zato je pač bolje, da pretrpijo te žalostne čase in potrpežljivo čakajo novih dni.

Kekljevim je bila vzeta iz hleva zadnja kravica. Tja na trato so jo peljali Francozi in so jo pobili. Nedaleč pri hlevu je pa stal oče in stiskal krčevito v desnici ostro sekiro. Hotel je skočiti med Francoze in jih neusmiljeno pobiti na tla. A bilo jih je deset, in še preden bi pobil enega, bi že sam ležal na tleh v krvi. Uboga mati, ubogi Matevž potem!

Premagal se je oče, pa je vrgel sekiro na tla. Odšel je potem v gozd in ni ga bilo ves dan domóv. Francozi so pa sesekali kravico. Na sredi trate so zažgali velik ogenj in so pričeli peči sveže meso. Smejali so se in so se krohotali, da se je slišalo daleč čez Savo. Vse shrambe so že izpraznili in v hiši že ni bilo kočka kruha več. Glad je gledal s praznih sten in iz nastožaj odprtih skrinj. Prazen je bil hlev in svinjak — revščina in lakota kroginkrog.

Matevžu se je trgalo srce, ko je videl vse to. Smilili so se mu mati, ki so jokali dannadan, smilili so se mu oče, ki so hodili blede in mračni iz kraja v kraj. Oj, da bi prišel zdaj kraljevič devete dežele! Takoj bi mu prodal svojo Belko! Samo da bi pripeljal kraljevič svojo vojsko in udaril po Francozih. Slaven je in mogočen kraljevič iz devete dežele in ni ga junaka, ki bi se mu mogel postaviti po robu. A Bog vé, kje hodi zdaj, in Bog vé, kje je pot v deveto deželo?

Lačen je bil Matevž, da se je držal komaj pokonci. Včeraj so použili Kekljevi zadnji košček turšičnega kruha; a ostalo ni več — niti droben krompirček, niti zrno rumenega žita. Kje naj zdaj vzamejo hrano, da ne poginejo lakote? — Spomnil se je takrat Matevž zelene senožeti pod sinjo Baščico. Da, tja gor pojde. Pastirji so napravili gotovo že veliko, veliko sira in sirovega masla. Tja gor pojde in prinese s sabo sira in sirovega masla. Skrije ga pred Francozi, in naskrivaj bodo jedli mati, oče in on sam. Pregnali bodo tako glad vsaj za silo in ne bo jim treba umirati.

Spomnil se je Matevž tega in se je napatil v goro. Težke so mu bile noge, in čutil se je tako slabega, da je komaj prestopal. A vendar je plezal kvišku — više, vedno više . . .

Toda tudi Francozi so spoznali, da se jim bliža glad. Vse so že pojedli in nobenega živinčeta ni bilo več na vasi. Prazno, vse snedeno, kamor so stopili. In takrat je Francoze zaskrbelo. Pač se jim je zdelo, da morajo imeti vaščani živino še nekje skrito. Šli so zato na planine, a dobili niso ničesar. Vrnili so se praznih rok, in takrat se jim je zazdelo, da se jim vaščani na skrivnem posmehujejo. Prijeli so tega in onega in mu žugali s smrtjo, ako jim ne pove za skrivališče. A bilo je vse zaman; nihče ni črnil besedice. Saj je bila njihova edina tolažba v teh žalostnih časih ona živina, ki se je skrivala pod Baščico. Ne, niti za svoje lastno življenje bi ne bil izdal nihče te skrivnosti! — Francozi pa so še vedno iskali in se niso utrudili.

Matevž je pa došel že blizu senožeti. Vsedel se je v gozdu nedaleč od strmege, globokega jarka na mehki mah. Utrujen in slab je bil tako, da bi se bil najrajši vlegel na zemljo in zaspal na veke. A mislil je na mater in na očeta in te misli so mu dajale moči. Z rokavom je šinil preko potnega obraza in je zastrmel v tla.

Hipoma je pa dvignil glavo. Zazdelo se mu je, da sliši korake. Ozre se proti goščavi, in resnično — zagleda štiri vojake, ki so se plazili skozi grmovje. Prestraši se Matevž, ker je spoznal, da so Francozi že blizu senožeti in da je izgubljena draga živinica, na katero so stavili vaščani zadnje upanje. Glej, našli so Francozi skrivno stezo, ki pelje na senožet, in črez pol ure bodo že tam gori.

Matevž se je prijel za čelo in iz ust se mu je izvil krik. Slišali so ga Francozi in so fanta zagledali. Hitro so se mu približali in ga obstopili. S široko odprtimi in prestrašenimi očmi jih je gledal Matevž in ni izpregovoril besedice.

Neki Francoz, z veliko in črno brado, ga je pričel izpraševati v slabi slovenščini o živini, ki je skrita nekje na gori. Matevž je odmigaval samo z glavo, a glasu ni bilo od njega. Razhudil se je Francoz in mu je nastavil puško na prsa. A Matevž se ni genil. Obraz mu je bil bled, a vendar miren.

Francoz je potegnil iz žepa mošnjo in mu je pokazal tri svetle zlate, češ, tvoji so, ako nam pokažeš pot. A Matevž jih ni pogledal. V dlani je skrnil obraz in strmel na zemljo, kakor bi premišljeval težke misli. Glej, četudi jim ne pokaže poti, bodo vendar prišli sami na senožet. Samo nekaj korakov še napravijo, pa jo zagledajo na oni strani, in zaslišali bodo živino, ki muka na oni strani. Oj, izgubljeno je vse, popolnoma izgubljeno!

Naenkrat se pa zasmeje Matevž krohota. Vstane in reče mirno francoskim vojakom:

»Pojdite za mano! Pokažem vam tisto skrivališče . . .«

Namuznejo se vojaki in se pogledajo. Veselo stopajo za dečkom, ki jih vede skozi gozd. Radost jih prešinja, ker bodo na tako lahek način

zasačili skrite pastirje in živino. Veselo se pogovarjajo in stopajo za dečkom.

Hitro je šel Matevž pred njimi. Glavo je imel sklonjeno in je stiskal ustrnice. Niti enkrat se ni ozrl nazaj. Minila ga je vsa slabost; noge so mu postale lahke, da bi lahko hodil tri dni. S steze je krenil na kolovcno pot in dalje proti globokemu jarku — klostru.

V ušesih mu je šumelo, kakor da bi vpila nekje v globočini velika množica in ga zmerjala, ker je izdal sovražniku zadnje upanje rojakov. A Matevž se je posmihal; saj je vedel, da hrumi le gorski potok čez cstre, črne skale. Mirno je stopil na brv in rekel vojakom:

»Glejte, za tem gozdčičem je skrita senožet. In tam se pase živina. Oj, mnogo, mnogo! — Ali ne slišite mukati krav?«

Posluhnili so Francozi. Resnično — zdelo se jim je, da slišijo v daljavi živinske glasove. Veselo in brezskrbno stopijo na brv, pa obstanejo in poizkušajo, če jih bo držala. Toda brv je bila zadosti močna in se je le malce pošibila. Šli so naprej in prišli do srede. A takrat so obstali začudeno za trenutek. Deček je šinil kakor blisk preko brvi in obstal kraj prepada. Potem pa se je vrgel na tla in se je uprl z nogami v kamen, ki je opiral brv.

Vzkriknili so Francozi in se spustili v tek. Matevž se je pa upiral z vsemi mladimi močmi ob kamen. Kri mu je stopila v lice in oči. Ničesar ni videl več; le po ušesih mu je šumelo in bučalo, kakor bi vpila iz prepada silna množica in ga prosila pomoči. Francozi so bili že blizu konca brvi; le nekaj korakov še, pa bodo na varni zemlji.

* »Bog, o Bog!« je vzdihnil Matevž in se uprl z zadnjimi močmi v kamen. In takrat se je zamajal kamen; prevrgel se je in se je zakotalil z glasnim ropotom v globočino. In zasukala se je brv in se je premaknila — štirje vojaki so se lovili z rokami po zraku; a zmanjkalo jim je tal, in z obupnim krikom so strmoglavili v prepad . . .

Ko se je prevrgel kamen, je zdrknil tudi Matevž ob robu navzdol. Glava mu je spolzela ob ostri skali, da mu je prerezala lice. A deček je zgrabil za korenino, ki je štrlela nad prepadom, zazibal se parkrat in obvisel nad brezdanjo globočino. Z zadnjimi močmi se je dvignil kvišku in stopil na rob prepada. Šel je par korakov naprej in se je sesedel na zelenem mahu. Kri mu je tekla z ranjenega lica po obleki. A ni čutil teža. Legel je na tla in zaprl oči.

Kako dolgo je ležal, sam ni vedel. Naenkrat ga je zaskalelo lice, da se je stresel po vsem životu in odprl oči. Počasi se je dvignil in se je vlekel naprej. Dospel je do studenca. S prgiščem si je zajel tekočine in pil in si ugašal žejo. V vodi je zagledal svoj krvavi obraz in se je prestrašil. Umil se je; potem si je pa odtrgal kos srajce in si obvezal obraz.

»Kam naj grem, da ne omažam sredi gozda?« se je povpraševal. In domislil se je, da ni daleč od senožeti. K pastirjem gre; tam bo varen pred sovražniki in pred smrtjo.

Trudoma se je pomikal Matevž skozi grmovje. Šibila so se mu kolena in po glavi mu je šumelo kakor da stoji blizu vodopada. Opotekal se je naprej in ničesar ni mogel več misliti. Samo tega se je še zavedal, da je v veliki nevarnosti, da mora naprej na senožet, če se hoče rešiti. Zato je pa silil naprej, četudi je šlo počasi. Naposled je pa vendar stopil iz gozda. Zagledal je travo in nedaleč od njega se je premikalo nekaj črnega. A ničveč ni mogel razločiti; pred očmi se mu je jela delati tema. Švigalo je tisoč lučic v tisti temi in plesalo vse okrog njega. Matevž je hotel šiniti z roko preko oči, da bi pregnal tisto temo in bleščeče lučice; a ni mogel več. Hipoma se je zavrtel in se je zgrudil brez glasu na tla . . .

Nedaleč od njega so se pasle ovce. Prihajale so bliže in bliže. Naenkrat pa se je ločila od trope kakor sneg bela, krasna ovca. Stopila je tik pred Matevža in je zabeketala. A deček se ni genil. Ovca mu je jela lizati roke in je beketala žalostno in obupno; kajti spoznala je svojega mladega, ljubelega gospodarja. Vsa tropa se je potem približala in pogledala dečka. Toda kmalu se je odstranila, in Belka je ostala sama.

Žalostno je gledala ovca Matevža. Sklonila se je zopet in je polizala roko. Potem je pa zabeketala glasno in obupno. Tekala je semtertja, ustavila se, pogledala dečka v krvavi obraz in je beketala na vse grlo, kakor bi klicala jokaje na pomoč. Nazadnje se je pa pomirila. Tiho je stala kraj Matevža, kot bi premišljevala. Naenkrat se je pa obrnila in stekla beketajoč preko senožeti.

Tam sredi širne senožeti je stal pastir Šimen. K njemu je pritekla Belka in mu beketala naravnost v obraz. Potem je pa stekla od njega. Nedaleč se je ustavila in se je ozrla, če ji sledi pastir. Ker je stal mirno, je pritekla nazaj. Ponovila je to večkrat, in Šimen se je začudil.

»Kaj vendar hoče ta žival?« je zamrmral. Stopil je za njo preko senožeti, in Belka je tekla urno pred njim. Večkrat se je ozrla nazaj, če gre za njo pastir. In ko ga je videla tik za sabo, je zdirjala še hitreje. Vedno radovednejši je postajal pastir, in zato je pospešil korake.

Naposled se je ustavila Belka ob grmovju. Pristopil je pastir Šimen in je zagledal pred sabo dečka, ki je ležal na mehki trati. Kri mu je kapala z obvezanega obraza in ni se genil. Sklonil se je Šimen niže in tedaj ga je spoznal.

»Matevž je . . . Kaj se je zgodilo siromaku?«

Povprašal je Šimen, a ni mu odgovoril. Neodločen je stal Šimen nekaj časa; potem se je pa nagnil in dvignil nezavestnega dečka. Nesel ga je preko senožeti do hleva. Tam ga je pa položil na posteljo. Zvesto mu je sledila Belka in se je ustavila šele pred hlevom. Šimen je poklical še druga dva pastirja, da sta mu pomagala. Skrbno so izprali dečku krvavi obraz in ga obvezali s čistim platnom. Šimen mu je pa vлил v usta par kapljic močnega žganja, in tedaj se je zgenil Matevž. Odprl je oči in pogledal okrog sebe. Potem se je pa dvignil in rekel s slabim glasom: »Lačen in žejen sem . . .«

Hitro so zavreli svežega mleka in dali dečku piti. Hlastno ga je požíral Matevž in moči so se mu vračale. Čisto lahko je že sedel na postelji in tudi govoril je že lahko. Pripovedoval je pastirjem, kako so ga pregovarjali Francozi, naj jim pokaže skrito senožet. Kako se je upiral in se je nazadnje vdal, toda šele, ko mu je prišla misel, da spelje Francoze na brv in jih strmoglavil v prepad. Ah, posrčilo se mu je — Francozi leže zdaj pobiti in mrtvi v gorskem potoku.

Čudé so ga gledali pastirji in so čudé skleпали roke. Ali je to mogoče? Moj Bog, ali je mogoče? Tako mlad deček, pa tak junak! Tako majhna postava, pa toliko junaštva in poguma! — Ali je mogoče?

»Oj, Matevžek, vrl deček si ti, kakor ga ni na vsem svetu,« je govoril Šimen. »Risa si zadavil kakor mlado mačko. Vaščanom si rešil živino in jih tako obvaroval lakote. Zdaj pa si pobil Francoze in tako vdruživč rešil nas vse. Vrl dečko si, Matevžek.«

A Matevž je strmel nemo in otožno v tla. Skoro ni čul pohvalnih pastirjevih besedi. Naposled pa je dvignil oči, polne solz.

»Oj, stric Seljanov,« je rekel, »pač sem pobil Francoze, pobil do smrti. A to je grozen greh! Oj, stric Seljanov, in nihče mi ne more odpustiti tega greha.«

Razjokal se je Matevž. A Seljanov Šimen mu je položil roko na glavo. »To ni greh, Matevžek, to ni greh. S tem si pokazal veliko ljubezen do matere in očeta, do domovine in do nas vseh. Rešil si nas bridkih časov in morebiti celo smrti . . . Domovino braniš, Matevžek, ni greh; posebno še, če jo rešiš brezbožnega sovražnika, ki sovraži našo vero, našega cesarja in naše ljudstvo.«

Radostno je pogledal Šimna Matevž in je nehal jokati.

»Ali je res, stric Seljanov, ali je to res?« je povpraševal venomer.

In ko je pritrdil stric Seljanov in sta pritrdila tudi oba pastirja, se je nasmehljaj Matevž. Legel je nazaj, in hipoma se ga je polastilo trdno spanje. A še v spanju se je smehljaj neprenehoma — —

Proti večeru je pa šel pastir Šimen na Kekljev dom sporočit, kaj se je zgodilo z Matevžem. Vso noč je ostal tam in spal na svislih. Zjutraj sta se pa napotila z očetom na senožet pod sinjo Baščico.

Sedel je Matevž na postelji in je božal ljubo Belko, ki je stala kraj postelje. Takrat pa je stopil in hlev oče in Matevž se je vzradostil.

»Glej ga no — tak junak si ti!« je izpregovoril oče ljubeznivo. »Vesel sem, oj, vesel, da imam takega sina . . .«

Skoro jckal je oče, ko je objel svojega hrabrega Matevža in mu gledal v obraz.

»Ali te kaj hudo boli?« je izpraševal skrbno. A Matevž je skočil na noge in se je postavil možko pred očeta.

»Oj, je že dobro, oče,« je odgovoril. »Veste, samo malo oprasn timer sem se, pa bo kmalu bolje.«

»Joj, skoro bi ti pozabil povedati, da so danes v jutru odšli Francozi,« se je domislil oče. »Skoro še v noči je zapel boben in izginili so, da sami ne vemo, kam.«

»O, hvala Bogu! Hvala Bogu!« je vzkliknil Matevž in zavriskal.

Opoldne sta odšla pa oče in sin v spremstvu pastirja Šimna s senožeti proti domu. Matevž se je čutil trdnega tako, da je stopal prav lahko in se je le malo opiral na očeta. Ko so pa prišli v vas, so zagledali ljudi, ki so hodili veselo vriskajoč in prepevajoč od hiše do hiše. Saj so bili rešeni brezbožnih in neusmiljenih vojakov, in lepši časi in dnevi so se jim naznanjali.

Ko so zagledali vaščani Matevža, so dvigali vriskaje klobuke. Prihiteli so bliže, in najmočnejša dva sta dvignila Matevža na svoje rame. Tako sta ga nesla po vasi gorindol, in vsa množica — stari in mladi — je sledila. Vriskala je in prepevala. Vmes so se pa slišali glasovi, ki so klicali:

»Bog živi našega rešenika! Bog živi Matevža!«

V navdušenih glasovih so slavili vaščani svojega mladega junaka. A Matevž se je smehljaj v zadregi in gorko si je želel, da bi prišel že domov. Čutil se je trudnega in po glavi mu je pričelo zopet šumeti. Poprosil je, naj ga poneso domov. Spremili so ga vsi in so ga zapustili šele, ko je zaspal v prijetnih sanjah.

Cez par tednov pa je okreval popolnoma . . .

* * *

Tako se je godilo, ko je bil naš ded še mlad. Godilo se je še mnogo in veliko, veliko drugega — radostnega in žalostnega. Veste, kadar pride zima in se povrnem jaz iz tujine na dragi dom, pa se vsedemo okrog zapečka. Pa vam bom napisal morda takrat še naprej, če boste pridni in poslušni. Kar lepo počakajte in potrpite! Kar naenkrat pride čas, ko zakurimo ljubo pečko, pa se dogovorimo do konca o lepih časih, ko je bil naš ded še mlad . . .

Pokorščina.

Tri slike. — Spisal Pavel Perko.

III.

Gospod katehet odgovori obema.

O, jaz sem pa lepo Vajini pismi prebral in se nasmehnil. In vzel sem pero v roke, da Tebi, Lojzika, in Tebi, Anica, povem nekaj o — pokorščini.

Lojzika, Tvoja pokorščina ni bila, kot bi morala biti. Prava pokorščina je vdana in se ne jezi in ne godrnja. Ti pa si se jezila, da Te niso pustili na »prežalico«, ko si vendar vedela, da prežalica ni za otroke. In

že na potu si bila in bi bila kar gotovo šla, da ni prišel stric Martin in Ti velel domov. Ali si bila torej boljša nego Koderna Jula in Trohov Tone? Kar kdo namerava storiti, to je toliko, kot da je tisto že storil. Ne zameri: še slabša si bila nego Jula in Tone. Jula in Tone sta dobila za svoj prestopok primerno kazen; Ti pa si za svojo pokorščino, ki je bila pravzaprav ne pokorščina, dobila še pohvalo, ki je nisi zaslužila. In še s to pohvalo zadovoljna nisi! Še več bi rada dobila! Strica Martina si sicer ubogala in šla domov, toda pokorščina z nevoljo in godrnjanjem ni mnogo vredna. Taka pokorščina uboga iz strahu, ne iz ljubezni. — Iz Tvojega pisma pa gleda tudi škodoželjnost. Ali mar nisi huda, ker je Jula na to, da je obljubila poboljšanje, smela zopet v klop, in ji je bilo takorekoč vse odpuščeno. Ali veš, kako je pisano o enem izpokorjenem grešniku in o devetindevetdeseterimi, ki pokore ne potrebujejo? Poglej, Lojzika, koliko Ti še manjka do prave pokorščine! Toda tudi Ti se lahko postaviš med tiste, ki spoznajo svojo zmoto — in potem bo veselje tudi nad Teboj — veliko.

Kaj pa Ti, Anica? Da se ne boš veselila, češ: »Lojzika jih je slišala, jaz pa nič!« — moraš kar potrpeti in poslušati. Tudi Tvoje ravnanje ni bilo brez napak. Zakaj si po vsej sili hotela igrati vlogo Ivane? Ti misliš, da zavoljo tega, da bi se bila igra lepše obnesla in da bi ne bilo sramote. Toda, Anica — zakaj se pa potem, ko se je Nežiki Kocmur ponesrečilo, tega tako veseliš? Ali ne govori iz Tvojega veselja zavist in škodoželjnost? Zakaj to! Ali bi se ne bilo pravitako lahko ponesrečilo tudi Tebi ali katerikoli drugi? Zakaj se pa povzdiguješ nad Nežiko, ki je, dasi manj nadarjena kot Ti, vendar zelo blažega in ponižnega srca. In tako obnašanje nasproti sestri Antoniji ne kaže prave ponižnosti. Prava ponižnost je pokorna brez ugovaranja, in prava pokorščina je ponižna brez godrnjanja. To si je najbrž mislila tudi sestra Antonija, in to je bil vzrok, da Te je takrat na hodniku pogledala tako začudeno in — je molčala . . .

Torej niti Anica niti Lojzika nista bili pokorni, kakor bi morali biti. Toda jaz pa vem za neko drugo, ki je bila pokorna tako, kot se mora biti pokoren. To je bila moja nekdanja učenka Logiška Rezika — Terezija Ločniškar. O tej Vama nekaj povem.

Terezija Ločniškar je sedela v prvi klopi in je zrla med naukom v obraz tako mirno in tako pazljivo, da ni trenila niti z očesom. Poteze na obrazu, ki so se ji med pripovedovanjem izpreminjale nalahko kakor dih, so pričale, kako njena duša kar pije nauk in razlaگو. In res: kar je prišlo v to nežno in občutljivo dušo, to je ostalo v njej neizbrisno. Še čez leto in dan je vedela za vsako, še tako nezatno stvar, ki sem jo bil omenil med naukom le mimogrede. Rezika je bila resnega značaja. Zato se ni zasmejala izlepa; le ob posebno šaljivi priliki ji je zaigralo okrog ust kakor nasmeh. A le za hip. Takoj nato je pa dvoje očii pogledalo kakor v strahu, če je bil nasmeh dostojen in na mestu. In kadar je bila poklicana, je vstala ročno, nabrala že itak resni obraz v še bolj resne gube, in odgovorila je glasno in nakratko. Kadar je pa govorila ona, tedaj je ves razred poslušal; niti dih se ni slišal, kaj šele smeh. Saj je pa v resnici razumela vse tako

bistro, da je ni spravilo v zadrego nobeno vprašanje, pa naj je bilo stavljeno še tako zavito. Imela je v šolo celo uro daleč; a nikdar je ni manjkalo — razen *ono leto, ko je bila zbolela za teden dni; in ono zimo, ko je bil padel sneg, meter na visoko.* Pomladi je bila vselej ona prva, ki je prinesla v šolo zvončkov, ki jih jaz tako ljubim. In vselej je molče stopila k mizi, položila zvončke predme, priklonila se in zopet molče šla v klop . . .

Tisto pomlad pa sem odhajal iz kraja — dolžnost me je klicala na drugo mesto. Ne vem, kako je to: vedel sem, da je vse nestalno na svetu in nikjer se nisem oprijel kraja in ljudi toliko, da bi se ne bil mogel ločiti . . . A takrat — bil je zadnji dan pred odhodom, in zunaj na hodniku so razbijali mizarji, ko so mi zabijali opravo — takrat mi je bilo, kot da zabijajo žeblje v mojo rakev. Sobe, poprej tako ljubke in domače, so stale prazne; stene gole in oropane. Jutri ob tem času bom že na drugem kraju, tujec med neznanimi . . . Hudo je to!

Tedaj potrka na vrata. Potrka in vstopi. Bila je Rezika Ločniškar. Glejte si, drugi otroci so pač jokali v šoli ob slovesu, a k meni ni bilo nikočar. Rezika Ločniškar pa je prišla na dom in je položila šopek predme — bili so prvi zvončki — in je rekla: »Hvaljen Jezus!« in poljubila je roko, se obrnila in šla . . .

»Rezika!« sem jo poklical, ko je bila že na hodniku. Stopil sem po podobice in ji rekel:

»Ná, to je zate; a to je za mater; in to je za Pavleka.«

Pavlek je bil njen bratec, ki je bil tedaj pričel hoditi v šolo.

In potem sem dostavil:

»Tam, kamor grem, imaš ti strica. V stričevi hiši bodo igrali igro s tvojo vlogo —«

Bila je velikonočna igra, ki jo je bila prejšnje leto Rezika izvrstno igrala.

»Ali prideš pogledat igro?«

»Pridem, ako bodo mati dovolili.«

»Dobro. Sedaj pa z Bogom in pridna ostani.«

»Hvaljen Jezus!«

In izginila je na hodniku. —

Potem smo res igrali igro z Rezikino vlogo. Bilo je pomladi; a tisti dan se je bila zima še enkrat ponudila kakor za slovo. Začelo je deževati in nato snežiti, kakor da smo o Božiču. In podvomil sem in sem pomislil: »Ne bo je! Vreme je preslabo in mati je ne bodo pustili.« Po drugi strani sem pa mislil, da ji mati morda vendarle dovolijo, ker je gospodar hiše njen stric in ker je kraj blizu železnice. Morda celo sami pridejo ž njo . . . Ob štirih popoldne je snežilo še vedno. Dvorana se je polnila — igra se je pričela. Toda Rezike nikjer . . . »Mati je niso pustili« — o tem sem bil prepričan docela, ker sicer bi bila Rezika izpolnila svojo obljubo, kot jo je vselej. Igra je minila — otroci so odšli — in sam sem ostal v prazni dvorani . . . »Pustili je niso,« sem rekel. A radoveden sem le bil, zakaj je niso pustili.

Drugo jutro pa sem dobil pojasnilo. S prvo pošto je namreč došlo pismo Rezikine matere s tole vsebino:

»Prečastiti gospod! V opravičenje naše Rezike Vam pišem par besedi. Ne morem Vam popisati, kako se je veselila Rezika na včerajšnji dan, ko bo imela iti v Vaš kraj in videti še enkrat Vas in Vaše šolske otroke, kako bodo igrali ono lepo igro. Pa je prišlo tako nenadoma slabo vreme, in bala sem se zanjo, ker je bila zadnje čase bolj slabotnega zdravja. Pa to ni bila poglavitna ovira, da ni prišla; saj sem nameravala najeti voz in tudi sama priti ž njo. Nekaj drugega je bilo poglavitni vzrok, da je nisem pustila.

Ko ste bili še v našem kraju in ste v šoli priporočali otrokom zlasti pokorščino, je Rezika enkrat prišla iz šole in je stopila k meni in je rekla: »Mati, enkrat, ko bom kako stvar najbolj želela, mi morate tisto odreči.« — »Zakaj?« sem jo vprašala. — »Zato, ker gospod katehet pravijo, da je tista pokorščina posebno veliko vredna, ko kdo silno želi, da bi smel storiti po svoje, pa se iz pokorščine do predstojnika premaža in stori tako, kakor predstojnik hoče.« — Genilo me je to in obljubila sem, da tako storim. In glejte, včeraj, ko je začelo snežiti, sem se spomnila in rekla sem samaprisebi: »Postavim jo na preizkušnjo, da vidim, koliko bo vredna njena pokorščina.«

Naš Pavlek je sedaj prvo leto v šoli, kakor veste. Fantek je za učenje precej trd. Pet cerkvenih zapovedi ga do zadnjega nismo mogli naučiti. Tistih besed, ko pravi »s spodobno pobožnostjo«, ni mogel in ni mogel izgovoriti. Če se jih je zaenkrat navadil, jih je čez uro že pozabil. Za drugi dan pa so bili novi gospod katehet obljubili podčibico tistemu, ki bo znal pet cerkvenih zapovedi gladko in brez pogrška. In ker sama nisem utegnila, sem velela Reziki, naj ga uči toliko časa, da bo gladko znal. Učila ga je ves prejšnji večer in drugo jutro od sedmih dalje skoro brez prestanka. A čimbolj kdo otroku ubija v glavo, tem manj zapopade — to veste. Kazalec na uri se je pomikal na deseto, a Pavlek še vedno ni znal. Opoldne bo treba iti na vlak, a Pavlek je jokal, ker je znal vedno manj. Kuhala sem pred pečjo in poslušala. Pavlek je postajal trmast, a Rezika mu je prigovarjala tako mirno in tako potrpežljivo, da sem se čudila. Včasih se je posrečilo, da je izgovoril besede pravilno, in tedaj me je poklicala Rezika, naj grem poslušat. Prišla sem, a kakor nakljub, se je zateknilo in ni šlo. Videla sem solzo, ki ji je prišla v oko. Smilila se mi je, a nalašč sem ji velela, naj ga uči naprej. In zopet sta nadaljevala: Pavlek z solzami, Rezika mirno, kot da se ji ne mudi nikamor. Ura je bila poldne, Pavlek še vedno ni znal. Ura je bila eno, vlak je bil zamujen . . . In kakor nakljub: ob polu dveh je šlo gladko. — In danes — danes je prinesel Pavlek darilo iz šole.

Gospod katehet! Ne pišem Vam zato, da bi jo hvalila. Rezika niti ne vé, da Vam pišem. A zdi se mi, da sem dolžna, da jo opravičim, in srce mi je veselo zavoljo otroka. Polna hvaležnosti sem, da ste, gospod katehet, s svojimi lepimi nauki pripomogli k temu, da — —« itd.

No, Lojzika in Anica, kaj bosta rekli na to? Ali sedaj poznata to vdanc in ubogljivo Reziko?

»A kje je sedaj? Ali še živi?« bosta vprašali.

Kmalu po tistem sem bil enkrat v Ljubljani, in na trgu srečam Reziko. Bila je kakor včasih doma: mirna, resna, dostojna. V očeh — nekje notri v duši ji je ležalo še vedno tisto milo in otožno . . .

»Kako je, Rezika? Si zdrava? Se dobro učiš? Kaj pa mati? Pavlek?«

O vsem sem jo vprašal, o vsem sva se pogovorila. In ko sva imela iti narazen, se je obotavljala, kot da hoče še nekaj povedati. Krog ustnic ji je pa trepetalo in v oči sta ji prišli dve veliki, svetli solzi . . . A ni izpregovorila, ampak poklonila se je, poljubila roko in pozdravila:

»Hvaljen Jezus!«

»Amen.«

Tedaj sem jo videl zadnjikrat. Par let po tistem dobim obvestilo od njenega strica, da je zbolela in umrla. Naenkrat je bilo: bolezen je prišla, prepeljali so jo domov, a doma je umrla. Umrla je baje silno lepo in vdano . . .

Jaz pa je ne morem pozabiti — te svoje nekdanje vzorne učenke Logiške Rezičke. In kadar se spomnim nanjo, tako mi je, kot bi me hotela grajati vest, ker jo tedaj v Ljubljani nisem bil vprašal po vzroku, zakaj ni bila prišla k igri. V naglici sem bil pozabil na to. A danes se mi zdi, da je deklica pričakovala, da jo vprašam in ji dam priliko, da se opraviči. Ker je pa nisem vprašal in ker sama — ali si ni upala, ali pa ne hotela z besedo na dan: je pač bila odšla s potrjim srcem . . . Ali pa morebiti tudi ni bila odšla s potrjim srcem, kdo vé? Včasih si prigovarjam, da je molčala nalašč. Mislila si je morda tako-le: »Obljubila sem bila, da pridem, ako me bodo mati pustili. Ker nisem prišla, morajo gospod katehet vedeti, da me mati niso pustili. Če me pa mati niso pustili, pa gospod katehet zopet vedo, da so imeli gotovo vzrok za to . . .« Da, še najbolj verjetno se mi zdi, da je Rezika mislila tako. Bila je pač preverjena, da je prav ravnala, ker je ubogala mater — čemu se torej opravičevati in izgovarjati?

Sedaj pa, Lojzika in Anica, z Bogom! Kadar bo pokorščina težka, takrat se pa spomnita tehle vrstic in pa nekdanje — tako pridne in ubogljive Logiške Rezičke.

Anka in Tonko.

Slika. Spisal Kancijan.

Ro bi rdeče jagode ne bile tako dobre, saj bi jih Anka in Tonko ne bila šla iskat. Hrib rdečih jagod je bil namreč silno daleč. Eno uro. To je bilo za Anko in Tonka kakor pot iz Ljubljane do Trsta. Trst jima je veljal sploh za nekaj, kar je ležalo daleč. Anka in Tonko pa nista smela nikamor daleč. Najdaljša Tonkova pot je bila sicer pot v šolo; Ankina pa v cerkev, a ne drugače, če je šla z njo tudi babica.

Danes pa sta se Anka in Tonko prvokrat napotila daleč. Bratec je sestrico izvodil na to pot.

»Brez jagod pa ne pojdeva domov.«

»Ne pojdeva, ne.«

»Gotovo, da ne.«

»A koliko imava še do hriba?«

»Sva že pri njem.«

Govorila in hodila sta že celo uro.

»Anka, sedaj pa kar v hrib.«

Anka je stopila za Tonkom.

Na domačo hišo sta popolnoma pozabila. Še dobra mamica jima ni prišla na misel. Tudi babica ne. Ko sta odhajala, mamice ni bilo doma. Ona jima ne bi bila dovolila hoditi tako daleč. Babici sta se pa skrila. Babici skriti se je tako lahko. Preden pride babica okrog očla, kje je že otrok. Je že skoraj deset let, odkar je babica stopila na polževo pot. In tam se ne pride daleč. Tudi do hriba rdečih jagod ne. Babica ju ne dohiti.

Anka in Tonko sta brezskrbno krenila v hrib.

»Tonko, mene je pa strah.«

Anka se je ozrla naokoli. Iz šume se ni videlo nikamor.

»Pojdi no, Anka. Če ne, pa jagod ne dobiš.«

Tonko je stopal pred njo. Za vsakim korakom se je ozrl nazaj. Anka je počasi spela za njim.

»Jih že vidim! Jih že vidim!«

Tonko je zavpil na ves glas.

A se je zmotil. Ni bila rdeča jagoda, ampak žabjek. Bil je še nezrel, zatorej je nosil rdeče jagode.

Tudi Tonko je kmalu spoznal zmoto.

Na gabrovi veji se je oglasila sinica: »Bo pičlo. Bo pičlo.«

Anki je bila pesem zelo všeč. Za trenutek je popolnoma pozabila, po kaj je prišla. Poslušala je samo sinico.

Sinica pa je pela venomer: »Bo pičlo. Bo pičlo.«

Ko bi Anka razumela to pesem, ne bi je mogla biti vesela.

»Kaj postajaš, Anka? Naprej!«

Tonko je postajal že nemiren, Anka pa trudna.

»Jaz ne grem več naprej. Počivajva!«

Sestra se je bratcu uprla. Sedla sta na mahovje in počivala.

Naenkrat je nekaj zašelestelo v grmovju.

Anka se zgane, Tonko vstane.

Zagledal je žival. Rmene polti, slokega telesa, vitkih nog.

Na obrazu se mu je bralo, kakor da je zagledal nekaj strašnega.

Tonko je pogledal v Anko in vzkliknil:

»Beživa!«

Anka vstane. Med grmovjem zagleda grozen strah.

»Tonko, kaj je to?«

»Divja zver.«

Anka in Tonko.

»Kakšna zver?«

»Lev.«

Tonko je v šoli slišal nekaj o levih. Takoj mu je prišla v glavo grozna misel, da utegne biti ta žival sam lev.

»Kaj pa je lev?« popraša boječje Anka in se oklene bratca za rame.

»Najbolj divja zver.«

V silnem strahu sta pobegnili z groznega kraja. Žival pa je odhitela v nasprotno smer.

Vsi trije so bežali. Težko bi bilo reči, kdo je bil bolj preplašen: Anka? Tonko? Ali »lev«? Zakaj ta »lev« je bila le krotka in plaha srna.

Ko sta pribežala pod hrib, sta se ozrla nazaj. Zveri ni bilo več videti. Samo sinica se je spet oglasila v šumi. Bila je to druga od one, ki jo je poslušala Anka v hribu, zato je pelala tudi drugače:

»Si suh? Si suh?«

Tonku je ta glas očitajoče legel na srce.

»Si suh? Si suh?«

Brez jagod pač, a sicer ni bil Tonko ravno suh, marveč ves potan od groze in strahu.

Babica pa je Tonka lepo poučila: »Ker si imel nemirno vest, si videl tamkaj divjega leva, kjer je bila le krotka srna. Tako se godi neubogljivcem.«

Deklamovanke.

9. Pesem abstinenta.

O vinska trta, žlahtni les,
nešetokrat opevan že,
rodiš pač sladek dar nebes,
a beda v njem je in gorje.

Kot kače trte tvoje vrt
od vseh strani opletajo,
iz jagod tvojih gleda smrt,
iz njih se biči spletajo.

Oj, biči skrivni, ki sladkó
razum nam v sên ovijajo . . .
ki v mrežo srce ujemo,
da rože v njem umirajo.

In v srcu kača se vzbudi:
Iz sebe sika ogenj, strup;
priliva ogenj ji strasti
peneči sok iz svetlih kup.

In človek, solnčni sin višav,
pogreza se v temò globin . . .
Reži demonov se drhal,
ko nove žrtve zre pogin.

Žari pa vzhod in jug, zapad,
in v ognju sever krvavi —
prihaja rod, oj čil in mlad,
da glavo vragom tem zdrobi.

Maksimov.

Navihana papiga.

Neka gospa v mestu je imela papigo, ki je znala oponašati. Vsled tega je imela gospa z njo semtertja neprilike.

Nekega jutra je zaklicala gospa skozi okno iz družega nadstropja na ulico premogarju: »Prinesite mi en cent premoğa«. Premogar je to tudi storil.

Ko se je pa premogar vrnil s prazno vrečo na ulico, je začul opetovano naročilo iz istega okna: »Prinesite mi en cent premoğa«. Ko je premogar prinesel gospe vdrugeč premoğ, je ta pripomnila: »Čemu mi zopet prinašate premoğ. Saj ga vendar nisem več naročila?«

Premogar je pa odločno trdil, da je razločno čul naročilo iz istega okna. — »No, ga pa sprejemem vseeno, akoravno ga nisem naročila, da ga Vam ne bo treba nositi nazaj«, je rekla gospa.

Ko je pa prišel premogar z prazno vrečo zopet na ulico, se mu je pripetilo isto kot prej.

A sedaj je gospa že zalotila naročnika premoğa — svojo papigo.

Ko je zagledala papiga prihajajočo gospo z bičem v roki, jo je naglo popihala, skočila na hodnik, odtam pa čez kuhinjo v spalno sobo in smuk pod posteljo. Tam je papiga menila, da je varna pred palico.

Ko je prišla gospa z bičem v kuhinjo, sta se maček in pes, ki sta ravno zajtrkovala, tako prestrašila, da sta skočila čez posodo, napolnjeno z mlekom, in sta jo prevrnila.

Mislila sta namreč, da je prišla gospa nadnja. Zbežala sta pa tudi v spalno sobo, se skrila pod posteljo in tam dobila nepričakovaneğa prijatelja: papigo.

Stisnila sta se vsak na eno stran papige, češ, da jih bo ona varovala.

Papiga je pa pogledovala prav plašno sedaj enega in zopet drugeğa. Konečno pa se je ujunačila ter zaklicala: »Prinesita mi en cent premoğa!«

Pleničar.

Bili so časi ...

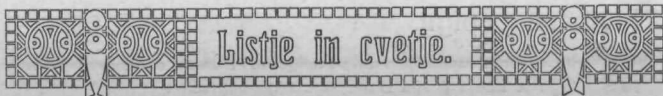
Bili so časi,
ko so na plani
širom cvetele
rožice pestre —
toda sedaj so
vse ovenele.

Bili so časi,
ko so veseli
pesmice sladke
ptički nam peli —
toda sedaj so
vsi onemeli. •

Bili so časi,
ko se mi srce
zorne mladosti
je veselilo —
toda sedaj je
lepim trenutkom
vsem odzvonilo — —

L—č.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Dim.

Brez ognja ni dima. — Ni dima brez ognja in ni skednja brez miši. *(Vsaka reč ima svoj vzrok. Tudi slabe govorice niso brez povoda. Kdor hoče odpraviti zlo, mora odstraniti pogubno korenino.)*

Kjer je veliko dima pred očmi, tam ne vidiš daleč. *(Mnoge preslepi preobitna hvala in priliznjeno laskanje, da vidijo ljudi in dogodke v drugačni luči, kakor so res.)*

Kdor je v dimu, ne vidi drugega kot dim. *(Kdor ima predsodke, kdor nima jasnega spoznanja, kdor je vdan strastem . . ., se ne da prepričati, tudi druge slabo sodi. . .)*

Tudi majhen dim sega v oko. — Majhen dim tudi peče. — Tudi redek dim počrni stene. *(Tudi majhne nadloge so nam neprijetne. Tudi majhne napake omadežajo srce.)*

Majhen dim me ne peče. *(Pameten človek se ne zmeni za male nadloge, jih lahko prenese.)*

Dim je neprijeten, a ne požre nikogar! *(Ne vstraši se vsake neprijetnosti. Bojazen pred nadlogo človeka večkrat bolj tare nego nadloga sama.)*

Dim se prenaša radi ognja. — Dim se potrpi radi gorkote. — Kdor se dima ne nadimi, se ognja ne nagreje. *(Brez težav in truda se ne doseže nič koristnega in velikega.)*

Veliko dima v kuhinji, malo pečenke. — Kar dela največ dima, ogreva najmanj. — Veliko dima, malo ognja. *(Marsikaj ima nanaj velik sijaj, jedro pa je ničev.)*

Dima dovolj, ampak nič gorkote. — Slab dim, če ni ognja. — Manj dima in več ognja! *(Manj praznih besedi in nepotrebnega izkazovanja, pa več dejanja!)*

Kdor se dima boji, od ognja beži. — Kdor se boji dima, ne pride k ognju. *(Kdor se izogiba vsake nevarnosti, ta ne zabrede v nesrečo.)*

Kdor ne mara za dim, naj tudi ogenj pusti. *(Kdor ne zna nič potpeti, tudi za veselje in srečo ni sposoben.)*

Čestokrat kdo beži pred dimom in pade v ogenj. *(Hoče ubežati nesreči, pa zabrede v še v večjo.)*

Kratkočasnice.

Neki vladar majhne države je zapovedal tujcu, da naj zapusti v 24 urah njegovo deželo. — »Vojvoda je premilosten,« meni pregnanec, »saj potrebujem komaj tricetr ure, da pridem iz vse njegove dežele.«

Pred preizkušnjo: »Ali ste pripravljeni?« — »Da!« — »Na vse?« — »Na vse — tudi na najhujše.«

Iz navade. »Zdravi bodite!« je rekel zdravnik umirajočemu bolniku.

Nove knjige in listi.

Družba sv. Mohorja je letos izdala te-le knjige: 1. Koledar za l. 1914. — 2. Pravljičice. Spisali Utva in Mira. — 3. Mlada Breda. Povest. Spisal dr. Ivan Pregelj. — 4. Zgodovina slovenskega naroda. Piše dr. Jos. Gruden. — 5. V tem znamenju boš zmagal. Zgodovinske slike iz prvih krščanskih stoletij. Spisal dr. J. Zorè. — 6. Krščanska mati. Nauki in molitve krščanskim materam. Sestavil J. Seigerschmied. — 7. Zorislava. Povest iz davnih dni. Spisal Starogorski. — Mladinoljubu bode posebno ugajala »Krščanska mati,« ki podeda množico lepih nauk, potrebiti nele materam, marveč vsakemu vzgojitelju. Jako poučni in stalne vrednosti sta tudi zgodovinski knjigi slovenskega naroda (zlasti o turških bojih) in iz prvih krščanskih stoletij; v Koledarju pa zlasti zanima opis balkanske vojske in popis življenja in delovanja Andreja Einspieler.

Rešitev šaljive naloge št. 9.

grah + repa + bob + zelena + voda = grozd.

Prav je rešil: Pustišek Mihael, službenik, Zdole-Kozje.

(Pravilna bi bila tudi rešitev: bezeg, kakor je rešila Anica Horvatova v Ljutomeru, ko bi bil le še izpolnjen zadnji pogoj, da mora biti vmes tudi $\frac{1}{4}$ »vode«.)

Odgovor na šaljivo vprašanje:

Kadar je berač pod oknom.

Prav je odgovorila: Anica Horvatova v Ljutomeru.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s priložo vred za vse leto 5'20 K, za pol leta 2'60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred škofijo št. 6 v Ljubljani.